Міністерство освіти і науки
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
Факультет інформаційних технологій
Кафедра інженерної педагогіки та мовної підготовки

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять із дисципліни

«ОСНОВИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

для студентів першого курсу денної та заочної форм навчання

спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

галузі знань 01 «Освіта»

Кривий Ріг–2018

Укладач: Хоцкіна С. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки.

Відповідальна за випуск: Ланова І. В., ст. викладач кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки.

Рецензент: Сулима Т. С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки, учений секретар КНУ.

У методичних вказівках подається перелік тем курсу, завдань для практичної роботи, рекомендована література, методичні поради до виконання пропонованих завдань, інформаційна довідка, питання для самоперевірки. Методичні вказівки призначені для студентів першого курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 015 «Професійна освіта. освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта»

Розглянуто на засіданні
кафедри інженерної педагогіки
та мовної підготовки

Протокол № 9
від 21 березня 2018

Схвалено на вченій раді
факультету інформаційних
технологій

Протокол № 8
від 23 березня 2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП 4

Практичне заняття 1. Основи організації наукових досліджень. 6

Практичне заняття 2. Методологія наукового дослідження. 7

Практичне заняття 3. Експеримент як метод вивчення об’єкта. Структура студентської науково-дослідної роботи. 9

Практичне заняття 4. Вибір теми та обґрунтування актуальності проблеми дослідження. 14

Практичне заняття 5. Аналітична діяльність у процесі вивчення інформаційних джерел та формування мети, завдань та гіпотези наукового дослідження. 16

Практичне заняття 6. Розробка задуму наукового дослідження. Категоріальний апарат науково-дослідного дослідження. 18

Практичне заняття 7-8. Реалізація наукового пошуку та оформлення результатів наукової роботи. 20

Тематика рефератів 23

ЛІТЕРАТУРА 25

ДОДАТКИ 26

ВСТУП

Сучасний етап розвитку цивілізації посилює вимоги до наукової компетентності фахівців із вищою професійною освітою, які повинні вміти творчо мислити, самостійно поповнювати знання, аргументовано й переконливо доводити власну позицію, орієнтуватися у бурхливому потоці наукової інформації.

Необхідність підвищення рівня наукової підготовки є характерною ознакою професійно-педагогічної діяльності галузі знань 01 «Освіта» загалом та спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» зокрема.
Підготовка фахівців за ступенем «бакалавр» спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта» здійснюється за навчальними планами і програмами, які забезпечують сучасний рівень підготовки фахівців та спрямовані на формування творчої особистості, здатної на професійному рівні розв'язувати навчально-виробничі та виховні завдання в умовах формування й розвитку української державності та національної системи освіти.

Нині постає актуальним глибоке розуміння фахівцем педагогічних явищ, оскільки інноваційне розв'язання педагогічних завдань неможливе без оволодіння майбутніми педагогами професійного навчання методами наукового пізнання, володіння логікою науково-дослідницького процесу.

Наукова підготовка в умовах університетської освіти набуває актуальності в контексті творчого підходу до визначення пріоритетних шляхів удосконалення та розширення сутності пріоритетних наукових позицій від курсової до магістерської роботи. Тому значущість визначення категоріального апарату наукового дослідження, мети, завдань наукової роботи та вміння адаптувати отримані знання до результатів теоретико-практичної діяльності набуває актуальності під час професійної підготовки фахівців.

Вивчення курсу «Основи науково-педагогічних досліджень» сприятиме розширенню наукового світогляду майбутніх педагогів професійного навчання.

Програма курсу передбачає лекційні та практичні заняття на І курсі у І навчальному семестрі.

Метою курсу є формування у майбутніх педагогів професійного навчання знань та вмінь з основних положень організації, методології, методики проведення наукового пошуку та аргументованого визначення організаційно-методичних засад наукового дослідження; стимулювання свідомого й активного включення студентів у самостійну наукову діяльність.

Завданнями курсу «Основи науково-педагогічних досліджень» є оволодіння системою наукових понять та вмінь їх ідентифікувати й адаптувати у процесі практичної науково-дослідної діяльності, зокрема:

- оволодіння методологією і методами наукового пізнання;

- усвідомлення логіки дослідного процесу;
- розвиток творчого мислення, ініціативи;
- здатності застосовувати теоретичні знання на практиці;
- формування наукового світогляду;
- розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції.

Студенти повинні знати:

- основні положення про роль, закономірності, місце науки у розвитку суспільства,
- методологію наукового пізнання;
- правила роботи з літературою;
- категоріальний апарат дослідження;
- інформаційне забезпечення наукових досліджень;
- засоби критичного аналізу;
- організаційно-методичні засади дослідження;
- визначення педагогічних умов та їх практичну реалізацію в наукових дослідженнях;
- етапи наукового дослідження;
- сутність експерименту як методу вивчення об’єкта;
- алгоритм та поетапність роботи над науковим дослідженням.

Студенти повинні вміти:

- організовувати навчальну діяльність у процесі виконання НДР;
- використовувати основні методи самостійної роботи;
- самостійно опрацьовувати навчальну, наукову та довідкову літературу;
- знаходити необхідну навчально-методичну літературу та значущі факти задля аргументування певної професійно зумовленої позиції;
- визначати наукову проблему;
- обирати тему дослідження;
- формулювати понятійний апарат дослідження;
- обирати методи дослідження;
- визначати педагогічні умови;
- розробляти методику дослідження;
- організовувати педагогічний експеримент;
- здійснювати аналіз результатів;
- робити висновки відповідно до окреслених завдань дослідження;
- здійснювати різні види запису опрацьованої літератури;
- розробляти методичні рекомендації та впроваджувати отримані результати у практичну діяльність закладів професійно-технічної освіти;
- презентувати результати науково-дослідної роботи;
- відповідати на питання та аргументовано доводити власну позицію.

Практичне заняття 1.

Основи організації наукових досліджень

1. Координація наукових досліджень в Україні спеціалізованим вищим галузевим органом науки – Національною Академією наук – головним науковим центром України.
2. Діяльність галузевих академій наук. Автономність прийняття рішень. Роль Кабінету Міністрів України та відповідних міністерств і відомств, у підпорядкуванні яких вони знаходяться, у розв'язанні галузевих проблем.

Практичне завдання: складання таблиці з визначенням взаємозв'язків історичних етапів розвитку науки (письмово).

Питання для самоконтролю.

1. Дайте визначення поняття «науки».
2. Розкрийте систему організації та управління науковими дослідженнями.
3. Дайте визначення мети діяльності НАН України та її структури.
4. Назвіть президентів НАН України.
5. Які галузеві академії наук діють в Україні?
6. Розкрийте кадрове забезпечення наукових досліджень та порядок присудження наукових ступенів і вчених звань в Україні.
7. Порівняйте особливості та підходи до атестації наукових працівників в Україні та зарубіжних країнах.
8. За допомогою мережі Інтернет з'ясуйте кількість українських науково-дослідних інститутів, що займаються проблемами освіти.

Інформаційне забезпечення та методичні поради до вивчення теми

Відповідь на перше питання передбачає з'ясування складності та багатогранності поняття «наука», яку розглядають у декількох аспектах, а саме: як *специфічну форму суспільної свідомості, основу якої являє система знань; процес пізнання закономірностей об'єктивного світу; певний вид суспільного розподілу праці; фактор суспільного розвитку; процес виробництва знань та їх використання.*

В Україні діє державна система організації та управління науковими дослідженнями, що дає можливість концентрувати та спрямовувати науку на виконання найбільш важливих завдань, виходячи з потреб соціально-економічного розвитку держави.

Тому організація науки в державі включає чотири основних сектори – академічний, вузівський, галузевий, виробничий (охарактеризувати).

Безпосередню наукову діяльність в Україні здійснюють наукові установи та організації, що утворюють організаційну систему науки в державі (перерахувати). Ієрархічну структуру цієї системи очолює

Міністерство освіти і науки України.

Державний орган, який здійснює керівництво атестацією наукових кадрів вищої кваліфікації – *Вища атестаційна комісія* України (ВАК України).

Розвитку окремих галузей науки, поширенню наукових знань серед населення сприяють *наукові товариства* (навести два приклади).

Національна Академія наук – головний науковий центр України, спеціалізований вищий галузевий орган науки, що здійснює координацію всіх наукових досліджень в Україні. Мета діяльності Національної Академії наук України визначена в її Статуті (деталізувати).

Відповідно до чинного Статуту Національна Академія наук об'єднує у складі видатних вчених України. Обирають членів академії на загальних зборах. Члени академії мають академічні звання – *член-кореспондент і дійсний член* (академік).

Перерахувати наукові установи Національної Академії наук України.

Під час розгляду другого питання пригадати галузеві академії наук, зосередити увагу на тому, що кожна галузева академія являє наукову асоціацію, яка складається із членів академії, нею обраних. Проблеми організації й діяльності галузевих академій розглядаються та розв'язуються безпосередньо самими членами академій (окремі питання розглядає Кабінет Міністрів України та відповідні міністерства і відомства, у підпорядкуванні яких вони перебувають).

Галузева академія наук має господарчу й фінансову самостійність і є юридичною особою. В системі галузевих академій наявні інститути, центри, лабораторії, дослідні станції, які проводять фундаментальні дослідження.

Практичне завдання. Заповнюючи таблицю: Історичні етапи розвитку науки, передбачити у хронології обґрунтоване визначення взаємозв'язків історичних етапів (форма довільна).

Практичне заняття 2

Методологія наукового дослідження

Питання для обговорення.

1. Сутність наукового пізнання (суб'єкти, об'єкти пізнання; взаємозв'язок пізнання і практики; рівні: почуттєвий і раціональний, емпіричний і теоретичний; властивості наукового знання; критерій істини; теорія – основна структурна одиниця наукового знання).
2. Методологія – вчення про методи пізнання та перетворення дійсності.
3. Категорія методів пізнання та їх характеристика.
4. Розподілення (класифікація) методів відповідно до рівнів наукового пізнання (емпіричного й теоретичного).
5. Спостереження як метод наукового пізнання.
6. Роль порівняння й узагальнення в теоретичних дослідженнях.

7. Елементи вимірювання: об’єкт вимірювання, вимірювальні засоби, метод вимірювання.
8. Розкрити сутність експерименту як методу вивчення об’єкта.
9. Охарактеризувати методи індукції та дедукції.

Практичне завдання: Аналіз пропонованих моделей із позиції відображення сутності досліджуваного об’єкта. Складання моделі вивчення теми «Методологічні основи наукового пізнання». Аналіз моделі з позиції структури, наочності, адекватності, точності, опису закономірностей досліджуваного об’єкта.

Питання для самоконтролю.

1. Назвіть відомі Вам класифікації методів дослідження. Чи можна класифікацію відповідно до рівня, на якому аналізується певне дослідження (емпіричні, теоретичні, методичні) вважати універсальною?
2. Назвіть види аналізу. Обґрунтуйте тезу: «Теоретичну і методичну основу системного аналізу утворюють системний підхід і загальна теорія систем».
3. Визначте роль методів аналізу та синтезу в наукових дослідженнях.
4. Наведіть приклади способів встановлення індуктивних зв’язків: спосіб єдиної подібності; спосіб єдиної відмінності; спільний спосіб подібності та відмінності; спосіб супутніх змін; спосіб залишків.
5. Визначте сутність моделювання в контексті теоретичного чи практичного дослідження об’єкта.

Інформаційне забезпечення та методичні поради до вивчення теми

У процесі оволодіння матеріалом теми необхідно усвідомити, що методологія педагогіки – це вчення про педагогічні знання, принципи, способи пояснення і практичного застосування для перетворення або вдосконалення системи навчання і виховання.

Необхідно зосередити увагу на особливій ролі в методологічних знаннях принципів методології, які покращують теорію і практику і дають практичні обґрунтовані орієнтири.

Знайомство з методологічними принципами наукового дослідження треба починати з оволодіння знаннями рівнів методології (фундаментальний або філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий і система конкретних методів). Аналізуючи принципи методології різних рівнів, доцільно більше уваги звернути на засвоєння сутності загальнонаукових принципів: принцип об’єктивності, генетичний принцип, принцип єдності логічного й історичного, принцип діяльнісного підходу, принцип системного підходу, термінологічний принцип тощо.

Засвоєння поняття «методика» неможливе без розуміння сутності понять: *метод* – шлях, спосіб досягнення мети; *метод дослідження* – це

сукупність способів, операцій практичного чи теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання; *методика дослідження* – система правил використання методів, прийомів, операцій, вибір яких диктується метою і умовами проведення конкретного дослідження. Основним інформаційним матеріалом є лекція з теми.

Виконання практичного завдання потребує визначення термінів, змісту та обсягу понять із теми.

Для виконання завдання необхідно скористуватися літературою, термінологічними словниками і здійснювати роботу поетапно:

- спочатку визначити базові категорії (які розкривають зміст теми дослідження);
- визначити периферійні поняття: родові та видові по відношенню до базових;
- визначити поняття сумісних наук.

Для дотримання чистоти понятійного апарату необхідно, щоб:

- обсяг поняття, яке визначається, був тотожним родовому поняттю;
- поняття не мають бути тотожними;
- поняття мають бути чіткими й однозначними;
- якщо у процесі визначення поняття важко зазначити одну ознаку, називають декілька ознак, достатніх для розкриття специфіки обсягу і змісту.

Для ефективного виконання завдання необхідно уникати двох негативних чинників:

- є широке тлумачення поняття, яке не точно і неповно відображає його сутність;
- різний рівень абстракції поняття в розумінні окремих науковців (наприклад: поняття «соціальна активність» включає більш конкретні поняття: «пізнавальна активність», «трудова активність» тощо).

Тому методологічний підхід до наукового дослідження потребує термінологічного аналізу понять.

Практичне заняття 3

Експеримент як метод вивчення об’єкта. Структура студентської науково-дослідної роботи

1. Сутність експерименту як методу вивчення об’єкта. Методи індукції та дедукції.
2. Принципи системи, класифікація систем.
3. Визначення структурної специфіки науково-дослідної роботи. Специфіка написання розділів.
4. Складання та оформлення змісту.

Практичне завдання: Робота над змістом та структурою курсової роботи (за обраними темами). Складання змісту та узгодження з керівником. Аналіз

пропонованої тематики у контексті структури.

Питання для самоконтролю.

1. Розкрийте сутність системного підходу з позиції сукупності методологічних принципів і положень, за якого кожний об’єкт розглядається як система.
2. Цілісність системи означає, що всі її частини сприяють досягненню мети згідно з певним критерієм (сукупністю критеріїв) ефективності. Проаналізуйте наявні поняття визначення з позиції змістової характеристики.
3. Додайте не названі умови проведення експерименту під час розкриття першого питання; обґрунтуйте вибір.

Інформаційне забезпечення та методичні поради до вивчення теми

У процесі підготовки першого питання передовсім звернути увагу на визначення експерименту як методу вивчення об’єкта (коли дослідник активно та цілеспрямовано впливає шляхом створення штучних умов чи застосування звичайних умов, необхідних для виявлення відповідних властивостей). Наголосити на необхідності проведення експерименту за певних умов (необхідності пошуку раніше невідомих властивостей об’єкта; під час перевірки правильності теоретичних побудов; під час демонстрації явища тощо). Обґрунтуйте перераховані переваги експериментального вивчення об’єкта:

- стає можливим вивчення явища «у чистому вигляді»;
- можливість дослідження властивостей об’єктів;
- повторюваність об’єкту (можливість проведення випробування за необхідності).

Наведіть приклади дедуктивних та індуктивних зв’язків в експерименті, використовуючи табличний матеріал (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Основні види індуктивних умовиводів

№ з/п	Вид індуктивних умовиводів	Значення
1.	Повна індукція	висновок загального положення на основі розгляду всіх елементів → імовірний висновок.
2.	Наукова індукція	висновок від частини елементів даного класу до всього класу. Основа висновку стає розкриття у досліджуваних елементів класу суттєвих зв’язків, які визначають приналежність певної ознаки, притаманної всьому класу.

Таблиця 2

Способи встановлення індуктивних зв'язків

№ з/п	Способи	Характеристика
1.	Спосіб єдиної подібності	якщо два або більше випадків досліджуваного явища мають спільну лише одну обставину, а решта – відмінні, то ця обставина є причиною явища, що розглядається.
2.	Спосіб єдиної відмінності	якщо випадок, в якому досліджуване явище наявне, і випадок, в якому воно не наявне, у всьому подібні і відрізняються однією обставиною, то ця присутня тільки в одному випадку обставина і відсутня в іншому, і є причиною досліджуваного явища.
3.	Спільний спосіб подібності та відмінності	комбінація перших двох способів.
4.	Спосіб супутніх змін	Якщо поява або зміна одного явища викликає певну зміну іншого, то обидва явища перебувають у причиновому зв'язку.
5.	Спосіб залишків	Якщо складне явище викликається складною причиною, яка складається з сукупності певних обставин, і відомо, що деякі з цих обставин є причиною частини явищ, то залишок цього явища викликається рештою обставин.

Для розкриття другого питання принципів систем, класифікації систем доречно уніфікувати інформаційне забезпечення (див. табл. 3, 4, 5).

Таблиця 3

Принципи побудови систем

№ з/п	Принцип	Значення
1.	Цілісності	властивості та відношення кожного елемента системи залежать від його місця і функцій у системі.
2.	Структурності	будь-яку систему можна охарактеризувати на основі зв'язків і відношень між її елементами, тобто на основі її структури.
3.	Взаємозалежності системи	система формує і виявляє властивості у процесі взаємодії з середовищем, в якому функціонує.
4.	Ієрархічності	будь-яка система може бути елементом системи більш низького порядку, водночас як її елементи можуть бути системами більш високого порядку.
5.	Множинності опису системи	через принципову складність кожної системи її адекватне пізнання вимагає побудови значної кількості різних моделей, кожна з яких відображає лише *певний аспект системи.*

Таблиця 4

Класифікація систем

№ з/п	Група	Значення
1.	*Цілісні*	властиві нові інтегративні якості, які відсутні у компонентів, що їх утворюють.
	Сумативні	адитивність (властивості системи дорівнюють сумі властивостей її компонентів). За введення чи виключення компонентів не відбувається помітних якісних змін.
Абсолютне розходження між цілісними і сумативними системами відсутнє		
2.	За ознакою стану системи	
	статичні	стан зі зміною часу залишається постійним
	динамічні	змінює стан із часом
3.	За характером взаємовідношення	
	закриті (замкнуті)	до яких не надходить інформація
	відкриті (незамкнуті)	постійне введення і виведення інформації
Вивчення будь-якої системи пов'язується зі з'ясуванням найважливіших її характеристик – *функції, мети* (призначення) і *структури*.		

Цілісність системи означає, що всі її частини сприяють досягненню мети згідно з певним критерієм (сукупністю критеріїв) ефективності.

Таблиця 5

Переваги системного підходу (узагальнення аналізу наукових підходів)

№ з/п	Системний підхід	
	передбачає	дає змогу
1.	Результативний ефект впливу на студента.	Структурувати педагогічний процес та виокремити складові.
2.	Використання методів дослідження: аналізу й синтезу.	Здійснювати дослідження в двох аспектах – диференціації та цілісності на основі їх взаємодоповнення.
3.	Вивчення середовища об'єкта дослідження та визначення його впливу на цей об'єкт.	Виокремити об'єкт дослідження та встановити зв'язки на основі взаємодії з середовищем.
4.	Можливість відсутності стандартного розв'язання проблем за наявності нестандартного пошуку нових.	Розробки процедур прийняття узгодженості об'єктивного та суб'єктивного розв'язання, формулювання системи евристичних правил окреслення смислово-семантичного простору досліджуваного педагогічного процесу.
5.	Вироблення системи евристичних правил дослідження.	Пошук шляхів досягнення мети задля реалізації створеної логічної системи.

Розкриття третього питання – структура студентської науково-дослідної (курсової) роботи – охоплює подані нижче уніфіковані компоненти.

ВСТУП (обґрунтування актуальності теми; визначення об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези, методів дослідження; характеристика теоретичної та практичної новизни, база дослідження, структура роботи).

ОСНОВНА ЧАСТИНА (два розділи: перший розділ – теоретичний, другий розділ – практичний. Кожен розділ містить 2-3 підрозділи та висновки до кожного розділу).

ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА (висновки на основі проведеного дослідження, які мають відповідати визначеним завданням Вступу).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

ДОДАТКИ (таблиці, схеми, плани-конспекти уроків, рисунки тощо).

У змісті науково-дослідної роботи необхідно подати послідовний перелік складових частин із зазначенням сторінок та оформити за стандартом. Зміст містить найменування розділів, підрозділів, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Зразок оформлення змісту подано в Додатку А.

Важливим теоретичним аспектом роботи над будь-яким науковим дослідженням є чітке усвідомлення структури дослідження та призначення кожного структурного підрозділу. Наведемо основні аспекти (інформаційна довідка).

Вступ. У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, пропонується огляд 5-7 літературних джерел, який містить узагальнення й оцінку, а не переказ прочитаного; обґрунтування актуальності теми; визначення об'єкта, предмета, мети і завдань курсової роботи, гіпотези, методів дослідження; характеристика новизни; подається структура роботи. Орієнтований обсяг вступу – 2-3 сторінки.

Основна частина. Основна частина курсової роботи складається із двох розділів: перший розділ – теоретичний, другий розділ – практичний. Кожен розділ містить 2-3 підрозділи та висновки до кожного розділу.

У першому розділі подається аналіз літератури з обраної теми, визначається рівень висвітлення проблеми, зіставляються висловлювання різних авторів. Осмислюються питання, мотивується правильність чи помилковість окремих теоретичних положень, виокремлюються головні думки, робляться висновки. У розділі необхідно дати загальну характеристику об'єкта дослідження. На основі опрацювання наукових джерел треба зробити висновки щодо стану вивчення досліджуваної проблеми.

На конкретному матеріалі послідовно розкривається тема роботи. Викладаючи свої міркування, слід теоретичні положення підкріпляти самостійно дібраними прикладами, які необхідно коментувати. В першому розділі розкриваються визначені й обґрунтовані шляхи розв'язання окресленої в курсовій роботі проблеми, подаються висновки до розділу.

Другий розділ містить опис і аналіз вивчення проблеми на практиці роботи навчального закладу, пропонуються рекомендації щодо вдосконалення процесу навчання з позиції специфіки теми курсової, короткі висновки.

Заключна частина. Подаються узагальнені результати дослідження у відповідності до завдань курсової роботи.

Список використаної літератури необхідно подати не менше 30 використаних джерел, на які мають бути покликання в тексті.

Додатки. Містять інформаційний та емпіричний матеріал, що розширює (деталізує) зміст основної частини курсової роботи.

Практичне заняття 4

Вибір теми та обґрунтування актуальності проблеми дослідження

1. Сутність проблеми у суперечності наукових фактів та суперечності пізнання.
2. Визначення наукової проблеми та обґрунтування її актуальності.
3. Аналіз літератури із проблеми дослідження.

Практичне завдання. Обґрунтування актуальності проблеми із покликанням на нормативну базу та результати досліджень науковців і педагогів-практиків.

Питання для самоконтролю.

1. Наукова проблема: сутність, специфіка.
2. Визначте роль та місце визначених суперечностей у процесі формулювання наукової проблеми. Наведіть приклади.
3. Відтворіть логіку актуальності наукового дослідження. Проаналізуйте роль нормативно-законодавчого компонента в системі розкриття наукових позицій учених.
4. Як здійснюється виокремлення основної інформації з наукової проблеми?
5. Який взаємозв’язок між теоретичним аспектом і практичною реалізацією проблеми в актуальності дослідження?
6. Подайте алгоритм обґрунтування актуальності наукової проблеми.

Інформаційне забезпечення та методичні поради до вивчення теми

У процесі підготовки першого питання треба виходити з того, що тема *курсової* роботи має завжди відображати конкретну педагогічну проблему. Тому зв'язок можна розглядати як шлях від постановки проблеми до вивчення її окремих аспектів, визначених темою курсової роботи. Поняття проблеми можна визначити як важливе питання, що має значення для розвитку теорії та практики педагогіки і може бути розв’язане наявними засобами наукового дослідження. Сутність проблеми полягає в суперечності між науковими фактами та їх теоретичним осмисленням (тобто, проблема

відображає суперечності процесу пізнання).

Варто пам'ятати, що наукова проблема не висувається довільно, а є результатом глибокого вивчення практики та наукової літератури.

Відповідаючи на друге питання, виходити з того, що обґрунтування актуальності проблеми передбачає відповідь на запитання: чому цю проблему важливо розв'язувати сьогодні, що включає висвітлення кількох позицій. Передовсім необхідним є посилання на державні документи, в яких визначаються або закладаються соціальні замовлення освітньої галузі. У розкритті актуальності проблеми важливо дотримуватись логіки обґрунтування наукових положень з урахуванням соціальних вимог до розвитку особистості, необхідності вдосконалення тих параметрів практичної діяльності та важливості розробки аспектів педагогіки, які є провідними для сучасної наукової думки.

Готуючись до розкриття третього питання, варто пригадати, що джерелом наукової інформації називають документ, що містить науковий факт (такий документ є первинним) або є результатом аналітичної та логічної обробки (вторинний документ). Для роботи з такими документами звертаємося до наукової, спеціальної, профільної бібліотек.

Варто пам'ятати, що будь-яка наукова робота виконується на основі глибокого вивчення навчально-методичних (підручники, навчальні та методичні посібники) і наукових (монографії, статті в науково-методичних журналах та збірниках наукових праць, дисертації, матеріали наукових семінарів та конференцій тощо) джерел, нормативно-програмних документів (державні документи про освіту, навчальні плани і програми), а також за результатами самостійної пошукової роботи. Опрацьовуючи літературні джерела, складаємо власний бібліографічний покажчик видань.

Для дослідника-початківця часто досить складно виокремити необхідну інформацію зі значної кількості джерел, до того ж у короткий термін. На сьогодні відомі різні методики опрацювання джерел, які допоможуть пришвидшити науковий пошук.

Практичне завдання з обґрунтування актуальності проблеми із покликанням на нормативну базу та результати досліджень науковців і педагогів-практиків

Будь яке педагогічне дослідження починається з теоретичного аналізу досліджуваної галузі педагогічної науки, визначення проблеми й обґрунтування актуальності її дослідження. Починати треба із законодавчої бази дослідження з обов'язковими покликаннями на джерела використаної інформації. *Актуальність* вказує на необхідність і своєчасність вивчення й розв'язання проблеми для подальшого розвитку теорії і практики навчання та виховання, характеризує суперечності між соціальними потребами (попитом на наукові ідеї та рекомендації) і наявними засобами їх задоволення, які надають наука і практика.

Під час обґрунтування актуальності фундаментальних досліджень

виходять із прогнозованого теоретичного значення теми, рівня наукового вивчення. Обґрунтовуючи актуальність прикладних досліджень, насамперед беруть до уваги практичну потребу в опрацюванні теми, ступінь розв'язання проблеми в педагогічній практиці, прогнозований педагогічний ефект від впровадження одержаних результатів.

Тому важливо з'ясувати основні суперечності чи невідповідності між досягнутим рівнем педагогічного знання і проблемами розвитку теорії і практики. Вони можуть бути зумовлені як відкриттям нових фактів і зв'язків, так і появою запитів практики, що потребують вироблення нових теоретичних знань. Виявити суперечності, що визначають проблему дослідження, буває важче за розв'язання самої проблеми.

Обґрунтування актуальності проблеми має бути виконано в зошиті для практичних занять. Виступ студентів з обґрунтуванням актуальності проблеми на практичному занятті має містити:

a. посилання на законодавчо-нормативну базу;

b. посилання на результати досліджень науковців та педагогів-практиків.

Крім зазначеного враховується темп мовлення студента; можливості засвоєння інформації; інтонаційне багатство мови; чіткість дикції.

Практичне заняття 5

Аналітична діяльність у процесі вивчення інформаційних джерел та формування мети, завдань та гіпотези наукового дослідження

1. Робота над курсовою роботою з професійної педагогіки у контексті вибору позицій науковців із пропонованої проблематики та їх систематизація.
2. Використання засобів критичного аналізу під час розгляду певної наукової позиції.
3. Аналіз формулювання мети, гіпотези та завдань дослідження (на прикладах курсових та авторефератів).
4. Складання мети, наукової гіпотези та завдань дослідження.
5. Логіка та специфіка викладення матеріалу в теоретичній частині наукової роботи.

Практичне завдання. Презентація мети, гіпотези та завдань власного дослідження із професійної педагогіки. Конкретизація теоретичного задуму на етапі визначення мети і завдань дослідження.

Питання для самоконтролю.

1. Розкрийте сутність поняття «критичний аналіз».
2. За яким принципом здійснюється відбір позицій науковців із пропонованої проблематики та їх систематизація?

3. Розкрийте аспекти взаємозв’язку мети, завдань, гіпотези дослідження.
4. Сформулюйте три теми та спробуйте пояснити логіку та специфіку викладення матеріалу в теоретичній частині наукової роботи.
5. Які позиції теоретичного розділу курсової роботи мають бути чітко відтворені у практичному розділі?

Інформаційне забезпечення та методичні поради до вивчення теми

Готуючи перше питання, виходимо з того, що здійснюючи огляд літератури, обов'язково вказуємо, до яких висновків ми прийшли, що є дискусійним, що необхідно дослідити в контексті виконуваної роботи.

Розкриття другого питання передбачає звернення до теоретичних аспектів задля їх врахування під час розгляду запропонованих на занятті викладачем наукових позицій. Так, критичний аналіз вимагає ерудиції, потрібного рівня знань, підготовки дослідника і має розкривати:

основну ідею автора, його позицію;
відмінність певної авторської позиції від інших наявних;
сутність полеміки автора з іншими дослідниками;
аргументовані та переконливі положення;
ті позиції, що викликають заперечення;
питання, що залишилися невисвітленими;
перспективні напрями подальших досліджень.

Варто звернути увагу на те, що досить часто спостерігаються випадки, коли дослідник не аналізує наукову літературу, а просто перелічує авторів та їх праці у вигляді анотації, не висловлює своєї позиції щодо наведеної інформації. Такий *пасивний аналіз* не відповідає вимогам науково-дослідної роботи, бо лише у процесі критичної оцінки прочитаного виникають власні міркування, вирізняються актуальні питання, що потребують першочергового дослідження, формується уявлення про основи майбутнього пошуку.

Розкриваючи третє питання, зробити акцент на сутності та специфіці понятійної бази та на основі бази знань із окресленого питання обрати три автореферати, проаналізувати визначені мету, гіпотезу та завдання досліджень. На основі чого за аналогією виконати письмово в зошитах із практичних занять та здати на перевірку четверте питання. Розкриття п’ятого питання розглядалося на лекції. Тому на основі вивченої теорії на прикладі пропонованої викладачем на практичному занятті теми визначатимуться логіка та специфіка викладення матеріалу в теоретичній частині наукової роботи. На основі чого студенти матимуть за аналогією дотримання визначених та розглянутих вимог подати на перевірку теоретичний розділ курсової роботи.

Практичне завдання. В мережі Інтернет знайдіть сайт державної

педагогічної бібліотеки імені Василя Сухомлинського. 2. Віднайдіть сторінку внутрішньої пошукової системи. 3. Із переліку запропонованих тем оберіть одну близьку до проблематики Вашого дослідження і з'ясуйте ключові поняття дотичні обраній темі. 4. За допомогою пошукових запитів віднайдіть бібліографічні записи літератури за обраною темою. 5. Скопіюйте одержані результати у текстовий редактор і сформуйте тематичний каталог (20-30 найменувань). 6. Виокреміть у підкаталоги статті, матеріали конференцій, монографії, дисертації, автореферати.

Практичне заняття 6

Розробка задуму наукового дослідження.

Категоріальний апарат науково-дослідного дослідження

1. Сутність задуму педагогічного дослідження.
2. Категоріальний апарат наукового дослідження (мета, об'єкт, предмет, гіпотеза, завдання).
3. З'ясування сутності актуальності наукового дослідження.
4. Зв'язок наукової проблеми, теми та об'єкту, предмету, мети, завдань і гіпотези дослідження.

Практичне завдання: Визначення понятійного апарату наукового дослідження у пропонованих темах. З'ясування аспектів взаємозумовленості.

Питання для самоконтролю.

1. Розкрийте поняття «задум педагогічного дослідження».
2. В чому виявляється взаємозв'язок об'єкту і предмету дослідження?
3. Структура формулювання завдань дослідження.
4. Розкрийте сутність поняття «гіпотеза».
5. Роль і місце гіпотези в науковому дослідженні.
6. Розкрийте сутність пояснювальної й описової гіпотез.

Інформаційне забезпечення та методичні поради до вивчення теми

Під час підготовки першого питання логічно побудувати відповідь, виходячи із розроблення задуму педагогічного дослідження (визначення понятійного (категоріального) апарату). Після чого охарактеризувати сутність задуму педагогічного дослідження.

Друге питання передбачає виявлення розуміння теоретичних понять, що входять до складу категоріального апарату дослідження, на прикладі запропонованих тем (індивідуальна робота). З'ясовуючи третє питання на практичному прикладі доцільно показати змістову логіку актуальності наукового дослідження за однією із пропонованих тем (на вибір):

1. Розвиток творчих здібностей у навчальній діяльності студентів закладів

вищої освіти (ЗВО).
2. Діалогічний підхід до процесу організації навчання у ЗВО.
3. Особистісно зорієнтований підхід у навчальному процесі ЗВО.
4. Організація проблемного навчання у ЗВО (на матеріалі вивчення дисципліни «Інформатика та обчислювальна техніка»).
5. Використання імітаційно-ігрового підходу в організації навчального процесу ЗВО.
6. Особистісно-діяльнісний підхід у навчальному процесі ЗВО.
7. Системний підхід в організації навчального процесу ЗВО .
8. Компетентнісний підхід у навчальному процесі ЗВО.
9. Використання системи дидактичних підходів у процесі професійного навчання у ЗВО (на матеріалі дисципліни «Інформатика та обчислювальна техніка»).
10. Контроль та оцінювання рівня навчально-професійної підготовки майбутніх викладачів професійного навчання (на матеріалі дисципліни «Інформатика та обчислювальна техніка»).
11. Застосування мобільних технологій у процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання (на матеріалі дисципліни «Інформатика та обчислювальна техніка»).
12. Практичне заняття у ЗВО: методика організації та проведення (на матеріалі дисципліни «Інформатика та обчислювальна техніка»).
13. Семінарське заняття у ЗВО: методика організації та проведення (на матеріалі дисципліни «Інформатика та обчислювальна техніка»).
14. Самостійна робота студентів у системі підготовки педагогів професійного навчання (на матеріалі дисципліни «Інформатика та обчислювальна техніка»).

Розкриваючи практичну частину четвертого питання (на прикладі обраної теми), виходити із логіки зв'язку поданих понять. Так, визначаючи об'єкт і предмет дослідження, треба виходити з того, що *об'єкт дослідження* – це сукупність споріднення елементів, поміж яких *предмет* дослідження є конкретизацією об'єкта. Предметом педагогічного дослідження є частина об'єкта, яка безпосередньо підлягає дослідженню. Проблема дослідження завжди пов'язана з удосконаленням предмета дослідження у педагогічній практиці, поглибленням теоретичних аспектів. Предмет конкретизується у меті та завданнях дослідження, які є безпосередніми характеристиками наукової діяльності. Так, предметом педагогічних досліджень можуть бути: зміст, форми, методи організації навчання та виховання; характеристики діяльності викладача та студента; шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу; характер педагогічних вимог до організації навчання та виховання; психолого-педагогічні умови розвитку, становлення, готовності окресленого предмета дослідження; особливості, тенденції розвитку освітніх процесів; педагогічні відносини між учасниками навчально-виховного процесу тощо. Визначаючи *мету дослідження*, необхідно усвідомлювати спрямованість наукового пошуку на

одержання нових знань та їх експериментальну апробацію. Загальна мета конкретизується у дослідницьких *завданнях*.

Сутність та внутрішню логіку наукового пошуку визначає гіпотеза дослідження, в якій формується обґрунтоване припущення щодо можливих способів розв'язання визначеної проблеми. Важливо пам'ятати, що гіпотеза не виникає у свідомості дослідника спонтанно, а потребує глибокого осмислення теоретичних праць, досвіду практичної діяльності певній галузі педагогіки. Особливу увагу треба звернути під час формулювання гіпотези на визначену типологію (описова, пояснювальна).

Практичне завдання: Визначення понятійного апарату наукового дослідження у пропонованих темах.

1. Використання дидактичних підходів у процесі навчання в ЗВО на заняттях з інформатики та обчислювальної техніки.
2. Розвиток довільної уваги студентів вищих закладів освіти спеціальності 015 – Професійна освіта на заняттях з інформатики та обчислювальної техніки.
3. Класифікаційна характеристика методів навчання у ЗВО на заняттях з інформатики та обчислювальної техніки.
4. Розвиток мислення студентів вищих закладів освіти спеціальності 015 – Професійна освіта на заняттях з «Інформатики та обчислювальної техніки».
5. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ЗВО спеціальності 015 – Професійна освіта (на матеріалі дисципліни «Інформатика та обчислювальна техніка»).

Практичне заняття 7-8

Реалізація наукового пошуку та оформлення результатів наукової роботи.

1. Шляхи реалізації наукового пошуку в практичній частині дослідження.
2. Робота над загальними висновками. Формулювання методичних рекомендацій за результатами здійсненого дослідження.
3. Оформлення таблиць, рисунків, додатків. Перелік умовних позначень.
4. Мовне оформлення основних композиційних компонентів наукового дослідження.
5. Оформлення списку використаних джерел. Урахування мовних засобів у науковій роботі.
6. Предмет захисту: формулювання наукових положень, що виносяться на захист. Презентація основних наукових положень дослідження.
7. Виступ перед аудиторією. Відповіді на питання.

Практичне завдання: 1. Робота над реалізацією задуму в теоретичній та практичній частинах дослідження. Визначення наукової новизни та практичної значущості дослідження. 2. Визначення відповідності матеріалів

дослідження встановленим вимогам (назва дослідження і зміст, аналіз кожного наукового результату на предмет новизни, достовірності, практичного значення, відповідності завдань і висновків, коректності покликань на джерела використаної інформації).

Питання для самоконтролю.

1. Науковий пошук: практична частина дослідження та співвіднесення із теоретичним розділом і основною понятійною базою.
2. Подайте логіку написання висновків до розділів курсової роботи. Поясніть взаємозумовленість та реалізацію поданих у вступі завдань.
3. Ознайомтеся з авторефератом із професійної педагогіки (на вибір) та проаналізуйте мовне оформлення основних композиційних компонентів наукового дослідження. Занотуйте результати у робочі зошити.
4. Прочитайте поради дослідників щодо укладання попередньої бібліографії. А як ви здійснюєте первинний пошук інформації? У перші дні не намагайтеся взяти в руки всі книги в бібліотеці, а займіться попередньою бібліографією. Переглядати каталог потрібно паралельно з переглядами посібників у довідковій залі. Якщо відшукаєте статтю за вашою темою, перепишіть бібліографію (Еко Умберто).
5. Доберіть наукові джерела до теми дослідження за предметним та алфавітним каталогами бібліотеки, доповніть список знайдених джерел за допомогою електронного пошуку.
6. Конкретизуйте наукову інформацію: для досягнення поставленої мети і розв'язання завдань у курсовій роботі визначають *методи:* теоретичні (вивчення наукової літератури з проблеми дослідження, навчальних програм, державних документів), емпіричні (спостереження, опитування, анкетування).
7. У науковому тексті найґрунтовніше переконують факти. І. Павлов називав їх «повітрям вченого». Про що в даному випадку йдеться? Які факти ви наводите у власній науково-дослідній роботі?

Можуть бути два способи оформлення *наукової новизни* дослідження: опис новизни і її змістовний виклад. Простий опис (перелік) одержаних дослідником наукових результатів можливий тоді, коли нові результати входять до складу інших характеристик, наприклад, положень, винесених на захист, або до висновку про теоретичне значення дослідження.

Інформаційне забезпечення та методичні поради до вивчення теми

Цілісний процес наукового дослідження можна зобразити у вигляді такої логічної схеми:

1 Обґрунтування актуальності обраної теми. 2. Постановка мети і конкретних завдань дослідження. 3. Визначення об'єкта і предмета дослідження. 4. Вибір методів (методики) проведення дослідження. 5. Опис

процесу дослідження. 6. Обговорення результатів дослідження. 7. Формулювання висновків та оцінка отриманих результатів.

Використавши теоретичний матеріал із першого питання, підготувати рекомендації щодо шляхів реалізації наукового пошуку в практичній частині дослідження. Окреслюючи пріоритетні позиції, звернути увагу на значущість педагогічних (психолого-педагогічних) умов та їх системній апробації (з урахуванням практичної взаємодії кожного прописаного поняття в умові).

Відповідь на друге питання передбачає відстеження чіткої відповідності поставлених у Вступі завдань та логічної чіткої структурованої відповіді на них у Висновках. Розроблені методичні рекомендації з досліджуваної тематики повинні бути чітко, стисло та влучно сформульовані. Акцент має бути на реалізації визначених педагогічних умовах загалом та прописаної понятійної бази зокрема. Звернути увагу: метод. рекомендації мають поєднувати теоретичний та практичний аспекти здійсненого студентом дослідження. Приклади написання подано у методичних вказівках до самостійної роботи з вивчення дисципліни.

Відповідаючи на третє питання, варто пригадати з української мови (за професійним спрямуванням), що до умовних позначень відносять специфічну термінологію, вживану в науковій роботі, певні скорочення, які треба подати перед вступом наукової роботи. Детальна інформація та приклади оформлення подано у методичних вказівках до самостійної роботи з вивчення дисципліни.

Робота з підготовки на четверте питання з мовного оформлення основних композиційних компонентів наукового дослідження має розпочатися з визначення *методологічної основи* – вихідних положень, на яких ґрунтується наукове дослідження (нормативні положення, праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, що стосуються певних наукових явищ) та *гіпотези*, яку необхідно довести в основній частині. Усталені зразки мовних засобів, логічно структуровані мовні кліше для використання у курсовій роботі подано в Дод. Б.

У першому (описовому) розділі курсової стисло і критично аналізуємо праці вітчизняних та зарубіжних науковців з досліджуваної проблеми. У результаті фактографічного аналізу з джерел, що розглядаються, дослідником відбираються тільки ті факти і концепції, що можуть слугувати для розкриття теми наукової роботи. При цьому демонструємо уміння аргументовано доводити думку, спираючись на теоретичну базу, ілюструючи достатньою кількістю прикладів.

Подаємо аналіз, ідучи від загального до часткового. Схожі позиції дослідників відзначаємо перерахуванням прізвищ авторів. Можливі використання мовних формул (Додаток Б).

Методичні вказівки та інформаційний матеріал із п’ятого питання подано у методичних вказівках до самостійної роботи з вивчення дисципліни.

Методичні вказівки та інформаційний матеріал із шостого та сьомого

питань подано у методичних вказівках до самостійної роботи з вивчення дисципліни та в Додатку В.

Практичні завдання: 1. Укладіть анотований перелік фахових видань з проблем педагогіки. Запропонувати тему наукового дослідження з педагогіки, довести її актуальність. Послуговуючись літературою з методики наукових досліджень, навести приклади оформлення бібліографічного списку, у якому відображено кілька видів друкованих видань (10-15 найменувань наукових праць).

Введіть мовні моделі у науковий текст курсової роботи.

Автор (розглядає питання, пов'язані з …; аналізує проблеми …).

Науковець (підкреслює, відзначає, що …; указує на …).

Учений (протиставляє, зіставляє, аргументує власну позицію …; наводить приклади, що є свідченням …).

Дослідник (періодично повертається до думки про …).

Автор (переконує, робить висновок про …).

2. Із монографій і наукових статей випишіть речення, де наявні мовні формули. Вибір обґрунтуйте.

Тематика рефератів:

1. Наука як особлива царина людської діяльності.
2. Соціально-культурні передумови виникнення науки.
3. Місце і значення педагогічних досліджень у системі закладів вищої освіти.
4. Поняття науки і класифікація наук.
5. Сутність та організація наукових досліджень та їх різновиди.
6. Організація науково-дослідницької роботи у ЗВО.
7. Організація наукових психолого-педагогічних досліджень.
8. Теорія як форма організації наукового знання.
9. Наукові дослідження: поняття, форми організації, види науково-дослідних робіт.
10. Взаємозв'язок проблеми і теми наукового дослідження.
11. Умови визначення об'єкта і предмета наукового дослідження.
12. Умови визначення мети і завдань дослідження.
13. Роль гіпотези в науковому дослідженні.
14. Етапи науково-дослідницької роботи та їх характеристика та специфіка.
15. Тема дослідження як складова частина проблеми, що охоплює низку проблем конкретного дослідження.
16. Формулювання мети наукового дослідження, визначення завдань , об'єкта і предмета дослідження.
17. Виконання наукового дослідження і техніка оформлення його результатів.
18. Шляхи вдосконалення умінь і навичок самостійної дослідницької роботи студентів ЗВО.
19. Функції науково-методичного керівництва дослідженням.

20. Науково-дослідна діяльність студента ЗВО як структурний компонент життєдіяльності та розвитку.
21. Якість вищої освіти як предмет наукового дослідження.
22. Технологія проведення педагогічного дослідження в умовах закладу вищої освіти.
23. Структура науково-педагогічного дослідження.
24. Характеристика основних теоретичних методів дослідження.
25. Способи залучення Інтернет-технологій у проведенні психолого-педагогічних досліджень.
26. Методика добору наукових джерел за темою дослідження.
27. Класифікація методів наукового дослідження.
28. Методологічні основи педагогічних досліджень.
29. Технології виховання студентської молоді.
30. Виховні технології в закладах вищої освіти: зарубіжний досвід.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Аніловська Г. Я. Університетська освіта : [навч. посіб. для вузів] / Г. Я. Аніловська, Н. С. Марушко, Л. М. Томаневич. – Львів. держ. ун-т внутрішних справ. – Львів : Магнолія, 2010. – 375 с.
2. Введение в специальность ; под ред. Л. И. Рувинского. – М. : Просвещ., 1988. – 208 с.
3. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / Гончаренко С. У. – К. : АПН України, 1995. – 45 с.
Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 2006. – 376 с.
4. Закон «Про вищу освіту»: станом на 20.06.2016 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18
5. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), (редакція від 13.03.2016 та № 2145-VIII від 05.09.2017).
Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), (редакція від 13.03.2016 та № 2145-VIII від 05.09.2017).
6. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічних досліджень / Максименко С. Д. – К. : Рад. школа, 1990. – 239 с.
7. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук : [підручник]. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.
8. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. – Бюлетень ВАК. – № 5. – 2009.
9. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії / Фіцула М. М. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2003. – 136 с.
10. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / В. М. Шейко, Н. М. Кушнаренко. – К. : Знання – Прес, 2012. – 181 с.

Додаткова:

1. Белуха М. Т. Основи наукових досліджень / Белуха М. Т. – К. : Вища школа, 1997. – 271 с.
2. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Болюбаш Я. Я. – К. : ВВП «Компас», 1997. – 64 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / [М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин] ; за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
4. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності / Гура О. І. – К., 2005. – 224 с.
5. Мостова І. Першокурснику: поради психолога / Мостова І. – К. : Тандем, 2000. – 76 с.

ДОДАТКИ
Додаток А

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
Факультет інформаційних технологій
Кафедра інженерної педагогіки та мовної підготовки

МЕЛЬНИК Карина Сергіївна

Курсова робота

із дисципліни «Професійна педагогіка»

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

спеціальності 015 – Професійна освіта (комп'ютерні технології)

Науковий керівник:
канд. пед. наук, доцент
Хоцкіна Світлана Миколаївна
_____

Допущено до захисту
«___»_____2018 р.

Робота захищена
«___»_____ 2018 р.

з оцінкою_____

Голова комісії_____
Члени комісії_____

Кривий Ріг

2018

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ .....

1.1 Проблема упровадження інноваційних процесів системи професійно-технічної освіти у психолого-педагогічній літературі 6

1.2 Характеристика інноваційних процесів системи професійно-технічної освіти 12

1.3 Педагогічні умови ефективного використання інноваційних процесів у системі закладів професійно-технічної освіти 21

Висновки до першого розділу..... 31

РОЗДІЛ 2 ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ .....

2.1 Вивчення та аналіз упровадження інноваційних процесів у системі професійно-технічної освіти (на прикладі вивчення інформатики та обчислювальної техніки)..... 32

2.2 Методичні рекомендації щодо вдосконалення використання інноваційних процесів у системі професійно-технічної освіти (з досвіду роботи викладача інформатики та обчислювальної техніки)..... 38

Висновки до другого розділу..... 41

ВИСНОВКИ..... 42

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 44

ДОДАТКИ ……. ……..50

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЗМІСТ

ВСТУП 2

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАНЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ...

1.1 Стан дослідження проблеми використання активних методів навчання у психолого-педагогічній літературі 3

1.2 Характеристика активних методів навчання у ЗВО 11

1.3 Педагогічні умови ефективного використання активних методів навчання у ЗВО 20

Висновки до першого розділу 27

РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНА РОБОТА ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ .....

2.1 Аналіз педагогічного досвіду з використання активних методів навчання у ЗВО на заняттях з інформатики та обчислювальної техніки 28

2.2 Методичні рекомендації щодо вдосконалення використання активних методів навчання у закладах вищої освіти (на матеріалі вивчення інформатики та обчислювальної техніки) ..... ……..32

Висновки до другого розділу 34

ВИСНОВКИ 35

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 37

ДОДАТКИ 42

Додаток Б

Логічно структуровані мовні кліше

Мовні засоби припущення:

система роботи ... набуває ефективності, якщо;

вивчення специфіки ... сприятиме ... формуванню інтересу, підвищуватиме ... за психолого-педагогічних умов.

Поміж мовних засобів оформлення завдань переважають такі дієслова: *вивчити, дослідити, проаналізувати, розглянути, визначити, встановити, обґрунтувати, виявити, визначити, перевірити, довести, показати, апробувати* тощо, а також іменники: *чинники, підходи, роль, доцільність, форми, методи, прийоми, технології, критерії, особливості* тощо.

У студентських наукових роботах новизна визначається переважно такими термінами: *доповнено, уточнено, узагальнено, систематизовано, класифіковано, проілюстровано, обґрунтовано, унаочнено, вперше одержано, удосконалено, дістало подальшого розвитку*). Кожне наукове положення має сприйматися однозначно.

Усталені зразки використання мовних засобів у науковому дослідженні

Послідовність викладу: *по-перше, по-друге, по-третє; насамперед, передовсім, спочатку; також, нині, окресленої, водночас; нарешті.*

Ступінь вірогідності повідомлення: *вочевидь, безумовно, без сумніву, безперечно, напевне, певно, певна річ, звичайно, (як) відомо, мабуть.*

Послідовність у часі: *спочатку, потім, дотепер, насамперед, перш ніж, після того як, одночасно, наприкінці, поряд, щойно, перед тим, завжди.*

Причина і наслідок, умова і наслідок: *оскільки, тому, відтак, таким чином, отже, внаслідок, у результаті, завдяки тому, що; у зв'язку з тим, що; через те, що; зважаючи на те, що, з огляду на те, що; з огляду на викладене вище; це залежить від того, що.*

Зіставлення, протиставлення: *так само, як і; як…, так і; проте, але, однак, втім.*

Доповнення, уточнення: *водночас, зокрема, крім того, щоправда, наприклад, як-от, точніше, зауважимо, наприклад, так, а саме, тільки лише, навіть, адже, іншими словами, точніше кажучи, причому, притому.*

Узагальнення, висновки: *отже, таким чином, відтак, узагальнюючи сказане; із розглянутого можна зробити такі висновки; зважаючи на викладене вище (вищезазначене), підсумовуючи розглянуті (досліджені)*

аспекти.

Зв'язок із попередніми частинами інформації: *як уже зазначалося, як показано вище, доречно, до речі, враховано, взято до уваги, останній, наступний розділ, праналізований, досліджений, описаний матеріал, згаданий, зазначений, викладений, знайдений, наведений вираз, у процесі опрацювання питань, як згадувалося вище; не зупиняючись на інших прикладах, нагадаємо; припустімо; для підтвердження вищезазначеного; виклад результатів дослідження, нових відомостей, застосування на практиці, безперечно, негативно позначається; отже, найчастіше має місце. Відзначається значущість; наявні переконливі докази; враховано; незважаючи на аналіз окремих фактів, студіювання окремих питань...; хоч науковий доробок учених, у якому висвітлюється ....., усе ж відсутні фундаментальні ..; більшість дослідників уникає розгляду...; розподілимо наукові розвідки вітчизняних (зарубіжних) науковців за такими проблемами, як ...*

Заключна частина, висновки: *отже, так, одним словом, із цього видно, з цього випливає, точніше кажучи, аналіз підтверджує, по-перше, по-друге, можна підсумувати, слід підкреслити, отже, є підстави стверджувати, що; у результаті можна зробити висновок; на основі цього ми переконалися в тому, що; узагальнюючи сказане, ці дані свідчать про те.*

Для з'ясування авторської позиції (ствердження, заперечення, переконаності, припущення тощо) можна скористатися дієслівно-іменниковими сполуками: *автор розглядає, розкриває, висвітлює, порушує, розв'язує, торкається проблеми, занурюється у проблему, зупиняється на проблемі; вважає, виражає, відзначає, що; пише, що; підкреслює, що; справедливо вказує на те, що;*

автор стверджує, аналізує, характеризує, доводить, порівнює, зіставляє, з'ясовує, підкреслює, посилається на, розглядає зміст, наголошує на важливості (значущості); формулює, виходить з того, що; цієї ж позиції дотримуються...; протилежну думку висловлює ...

автор переконаний, вважає, обґрунтовує, схвалює, поділяє позицію, автор переконливо доводить, що; погоджується, визнає, дотримується тієї ж думки, враховує, звертає увагу, накреслює перспективу;

автор припускає; висловлює припущення, пропонує;

автор заперечує, стверджує, міркує, критикує, не підтверджує висновок, спростовує, критично ставиться, ставить завдання, підтверджує висновок фактами, пояснює це тим, що; причину цього вбачає у тому, що; вважає, що.

Додаток В

Методичні рекомендації до підготовки презентації результатів наукового дослідження

Оскільки текст виступу сприйматиметься на слух, його слід критично оцінити й максимально наблизити до усного мовлення. З цією метою: довгі речення по можливості замінити короткими; у «ключових позиціях» тексту ввести звертання до слухачів, покликані активізувати їхню увагу, наприклад «Як ви знаєте...»; – в окремих місцях доповіді замість розповідних речень ввести запитання й відповіді, наприклад: «Чи правильна така думка?»; – виразити словами смислові зв'язки між частинами доповіді, наприклад: «Далі перейдемо до розгляду...», «Наступна проблема...» (за наявності обґрунтування попередньої); замінити дієприслівникові та дієприкметникові звороти окремими реченнями з дієслівними формами. Дотримання перерахованих рекомендацій пожвавлюють виклад, полегшують сприйняття усного повідомлення слухачами.

Коли доповідь готова, слід позначити в тексті паузи й ті місця, які доповідач переказуватиме своїми словами. Після цього текст доповіді слід кілька разів прочитати вголос. По-перше, це надасть змогу ще раз критично оцінити текст і точно визначити, скільки часу займатиме повідомлення; по-друге – психологічно підготуватися до виступу. Корисно провести своєрідну репетицію доповіді. Не варто відкладати це на останній день. Слід закінчити цю роботу за день-два до захисту і зробити перерву, для того щоб повідомлення остаточно вклалося у пам'яті. Успішний виступ залежить не тільки від наявності добре продуманого тексту чи того, наскільки доповідач знає текст, а й від того, як цей текст прочитано, манери триматися, характеру відповідей на запитання членів комісії та присутніх. Під час захисту слід говорити ясно, спокійно, впевнено, граматично правильно, виразно, дотримуючись нормативної літературної вимови. Отже, підготувавши добре структуроване, ґрунтовне повідомлення, доповідач зменшує кількість можливих запитань.

Навчальне видання

Методичні вказівки до практичних занять із дисципліни «Основи науково-педагогічних досліджень» для студентів першого курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 «Освіта»

Укладач: Хоцкіна С. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки.

Реєстраційний номер №____

Підписано до друку _____ 2018 р.

Формат А 5

Обсяг....31 стор.

Тираж 20 примірн.

Видавничий центр ДВНЗ «КНУ»,
вул. В. Матусевича, 11,
м. Кривий Ріг